

de DRIEHOORNICKELS

cultuurhistorisch tijdschrift

NUENEN - GERWEN - NEDERWETTEN
ECKART

De verborgen
geschiedenis
van Nune Ville...

Heemkundekring De Driehornick - jaargang 25 - nummer 3 - december 2016

DE DRIEHOORNICK
HEEMKUNDEKRING
NUENEN - GERWEN - NEDERWETTEN

www.HeemkundekringNuene.nl

Verborgene geschiedenis van Nune Ville ontdekt

Identiteit onderduiker na 73 jaar bekend

*Niemand had kunnen vermoeden dat na 73 jaar de verborgene geschiedenis, die zich in oorlogstijd in Nune Ville afspeelde, nog ooit bekend zou worden. Hoe kon dat gebeuren? Het boek *Van domineeshuis tot Van Goghuis* bevat aan het einde een persoonlijk relaas uit 2007 van Martin Bril, getiteld *Razzia*.¹ Bril beschrijft daarin de belevenissen van een Joodse jongeman in 1943 in Nune Ville, in de periode dat deze villa domineeshuis was. Onder de schuilnaam Gerard Herman Bonnet zit deze jongen ruim driekwart jaar ondergedoken bij het domineesechtpaar Plug. Bril beschrijft hoe de onderduiker tijdens een razzia samen met een neefje van dominee Plug (Smit genaamd) de Nuenense bossen in vlucht. Hij is zo bang dat hij zich ten einde raad zelfs wil aangeven. Het neefje verhindert dat, aldus Martin Bril, die zich daarbij*

baseert op een ingezonden brief van Smit naar aanleiding van een eerdere column over Nuenen. Zelfs bij het echtpaar Plug was tijdens de oorlog de echte naam van de ondergedoken Joodse jongen niet bekend. Noch Martin Bril, inmiddels overleden, noch de auteurs van het pastorieboek hebben kunnen achterhalen wie de onderduiker was of hoe het met hem is afgelopen. De auteurs hebben bij de voorbereiding van hun boek allerlei pogingen gedaan om de naam en achtergrond van de onderduiker te traceren. Ze kwamen, op aanwijzing van een latere bewoonster van Nune Ville, niet verder dan de vermoedelijke schuilnaam: Charles Bonnet.

*Maar de ontknoping van deze mysterieuze geschiedenis zou daar beginnen waar het boek *Van domineeshuis tot Van Goghuis* eindigt.²*

Nune Ville als pastorie

In 1874 bouwt ds. Willem Lodewijk Begemann, die als predikant van 1828 tot 1874 in de oude pastorie uit 1764 had gewoond, daarnaast voor zichzelf en zijn gezin een villa, Nune Ville genaamd. Na zijn dood (1876) en die van zijn vrouw (1877) blijft een aantal van hun ongehuwde dochters er wonen. De meest bekende is Margot, die in 1884 een kortstondige en tragisch verlopen relatie met haar buurman Vincent van Gogh heeft. In 1922 vermaakt

Esther en Hans Plug in de tuin van Nune Ville

dochter Wilhelmina Johanna Begemann de villa aan de Hervormde Gemeente Nuenen. De nieuwe eigenaar bestemt gedurende ruim dertig jaar, tussen 1923 en 1954, de villa tot pastorie, omdat dit huis in een betere conditie verkeert en ook representatiever wordt geacht als predikantenwoning dan de oude pastorie.

Er wonen achtereenvolgens drie predikanten met hun gezin; ds. Gerrit Jan van der Burgt (1922-1928), ds. Engelbert Adriaan Johannes Plug (1929-1947) en ds. Gerardus Franciscus Cornelis Bakker (1948-1954).

De ontknoping

De afloop van het verhaal zou ook nooit openbaar geworden zijn, als niet Willem Jan Verlinden, auteur van *De Zussen van Vincent*, en de redacteur ervan, Sophie Verburgh, het pastorieboek gelezen hadden. Het daarin beschreven relaas over de onderduiker in Nune Ville kwam vervolgens terecht bij Alfred van Cleef. Hij is de partner van >>>

Sophie. Hij herkende de spannende gebeurtenis meteen als het verhaal over zijn vader, Jaap van Cleef. Willem-Jan Verlinden zocht met deze wetenschap in september 2016 contact met mij. Alfred van Cleef besloot daarop, na overleg met zijn zuster en zijn 91-jarige moeder, zelf in Nuenen de naam van zijn vader bekend te maken. En zo presenteerde deze auteur-journalist uit Amsterdam niet zonder emotie de onderduikgeschiedenis van zijn vader en de dramatische gebeurtenissen in zijn familie.³ Alfred van Cleef stelt het zeer op prijs dat heemkundekring De Driehornick zijn verhaal integraal in dit tijdschrift publiceert en zo de bewogen Nuenense episode uit het leven van zijn vader bestendig wordt vastgelegd.

De Nuenense geschiedenis van Jaap van Cleef, verteld door zijn zoon Alfred

Alfred van Cleef

Jaap van Cleef

Nog altijd leeft de oorlog, schrijft Martin Bril in zijn column. In grote verhalen, kleine verhalen, terloopse opmerkingen, brieven, dromen en anekdotes die de familiekring nauwelijks ontstijgen. Toch hoef je je ogen maar dicht te doen of je ziet die twee schimmen door dat druipende dennenbos zwerven. Je hoort de klagende stem van de een, de kalmerende stem van de ander; als je goed luistert, hoor je zelfs de kou, de angst en de vertwijfeling. Ik zou willen weten hoe het is afgelopen met die Joodse jongen.

Vanavond volgt het antwoord op die vraag: die jongen die was ondergedoken bij dominee Plug, dat was mijn vader, Jaap van Cleef.

Mijn vader kwam uit een Amsterdams Joods gezin. Mijn grootvader had een groothandel in kaas en de familie behoorde tot de gegoede burgerij. In 1942 werd mijn vader, net twintig jaar oud, samen met driehonderd andere Joodse mannen en jongens opgepakt bij een razzia en afgevoerd naar het Adema van Scheltemaplein, waar de *Zentralstelle für jüdische Auswanderung* was gevestigd. Deze gebeurtenis is door J. Presser gedetailleerd beschreven in *Ondergang*. Naast mijn vader stond een oudere man die hij niet kende. Die man fluisterde naar hem: “Kom op, ze kijken niet. Wégwezen. Jij naar links, ik naar rechts.” Mijn vader deed wat de man hem suggereerde. Beiden renden weg, in verschillende richtingen. Ze werden niet achtervolgd, aangezien de Duitsers druk bezig waren de groep opgepakte mannen te registreren en naar binnen te voeren. Later zou blijken dat van al deze driehonderd mannen en jongens vrijwel niemand zijn verblijf in het werkkamp Mauthausen zou overleven.

Mijn vader ging eerst naar zijn ouderlijk huis. Zijn vader was niet huis, zijn moeder gaf hem een speldje met een diamant, wat kleren en een pasfotootje van haarzelf mee. “Jullie moeten ook onderduiken”, zei mijn vader nog tegen haar. Mijn vader kende de verzetsstrijder Henk Pelser, die verloofd was met een meisje dat bij mijn vader om de hoek woonde. Pelser had al eerder tegen mijn vader gezegd dat hij bereid was hem te helpen onder te duiken. Mijn vader bracht de eerste nacht van zijn onderduik door in het Nieuwe Suykerhofje, dat goed verscholen lag op een binnenterrein aan de Amsterdamse Prinsengracht. Het was verhuurd aan studenten en kunstenaars van wie velen in het verzet zaten. Pelser liet een vals persoonsbewijs voor mijn vader maken op naam van Gerard Herman Bonnet, geboren in 1919 te Zwolle. De vervalser leeft trouwens nog, hij woont in Amerika en is nu 94 jaar. Pelser zelf smokkelde later tientallen Joden naar Zwitserland.⁴

◀ en ▲ *Het valse persoonsbewijs van Jaap van Cleef op naam van Gerard Bonnet*

Op het valse persoonsbewijs stond eerst als woonplaats Nieuwer-Amstel vermeld, veel later tijdens de onderduik en vlucht van mijn vader (in maart 1944) werd het persoonsbewijs opnieuw vervalst door er een verhuizing op aan te tekenen, naar de Schoolstraat 10 in Heeze.

De precieze vlucht van mijn vader door Nederland is niet meer na te gaan. Onderduikers verbleven vaak ergens maar één nacht. Zo is mijn vader ook het land doorgevoerd, van het ene adres naar het andere. Altijd onder de naam Gerard Bonnet.

Uiteindelijk belandde hij in Brabant. Hij dook onder bij een gezin met twee kinderen van zes en acht, in een heel klein huis. Op een dag gingen de Duitsers alle huizen af, op zoek naar mannen die zich niet hadden aangemeld voor de Arbeitseinsatz, dwangarbeid in Duitsland. De twee jongetjes waren net op weg naar school, toen ze zagen hoe de Duitsers overal aanbelden. Het 8-jarige jongetje rende naar huis om te waarschuwen. Mijn vader kon net op tijd vluchten. Het jongetje dat hem het leven redde heette Wil van Oers. Ook na de oorlog hielden mijn ouders contact met hem.

Hoe precies is niet meer na te gaan, maar via een dominee Oberman uit Amersfoort kwam mijn vader in mei 1943 bij een andere dominee terecht: ds. Plug en zijn vrouw uit Nuenen.⁵

Guul Plug in de keuken van de pastorie bij de familie Hofkes, Berg 26

Hij verbleef daar op een verduisterde zolderkamer. Aan de muur hing een schilderij van de zee. Als er geen gevaar dreigde mocht hij naar beneden. Het echtpaar Plug had een dochtertje, Guul, en mijn vader las haar voor.

Esther Plug bij haar neef op de motor

Eerst verbleef hij alleen in Nune Ville, later kwamen er nog twee evacuees bij uit het vanwege de aanleg van de Atlantikwall ontruimde Benoordenhout in Den Haag: broer en zus Posthumus Meyes, familie van mevrouw Plug, plus hun huishoudster. De broer was stokdoof, waardoor de zuster altijd naar hem schreeuwde. Toen ze mijn vader voor het eerst zagen riep ze keihard: "God, dat lijkt wel een jodenjongen". Mevrouw Plug werd woedend, want ze vond haar opmerking niet alleen ongepast maar ook levensgevaarlijk.

Later kwamen Duitsers aan de deur om de auto van de dominee te vorderen. Mevrouw Plug, die voor de oorlog twee jaar in Duitsland als verpleegster had >>>

De zolderverdieping met de schuilplaats van Jaap van Cleef

gewerkt, poeierde de soldaten in vloeiend Duits af. “De auto van de dominee vorderen?”, riep ze. “Hoe durven jullie? Scheer je weg!” Ze smeedt de deur dicht en de soldaten dropen af. Mijn vader zat intussen doodsbang op zijn zolderkamer.

Uit veiligheidsoverwegingen sliep hij enkele keren in het nabijgelegen kostershuisje bij kosteres Mien van der Burg. En hij vluchtte een keer de velden en de bossen in, zoals beschreven door Martin Bril. Ik denk dat mijn vader doodsbang in het donkere, natte bos was, omdat hij al lang niet meer buiten was geweest en hij bovendien een echte stadsjongen was: velden en bossen behoorden niet tot zijn leefwereld.⁶

De huishoudster van de evacuees, Jaantje Wüst, was een orthodox-hervormde, ongetrouwde vrouw uit de Alblasserwaard. Zij ontfermde zich met moederlijke gevoelens over mijn vader. Na de oorlog werd zij een soort oma voor mij. We gingen vaak naar haar toe en soms bleef ze een paar weken bij ons logeren om op mij te passen. Ook ging ze af en toe met ons mee op vakantie.

Huishoudster Jaantje Wüst met de jonge Alfred

Mijn vader was voor de oorlog heel vroom. Tijdens zijn onderduik kreeg hij van dominee Plug stichtelijke lectuur te lezen. Later liet hij alles varen.

Echt gelukkig met zijn bestaan als dominee leek Plug niet. Hij was daartoe dan ook gedwongen

Hans Plug

door zijn vader die ook dominee was. Hij was wel een goede en beminlijke zielenherder, maar hij speelde liever piano. Jaantje Wüst zei na de oorlog: “Plug was een goed mens, maar een dominee van niks.

leders jaar met Kerstmis trok hij weer een oude preek uit de la.” Maar ze zei dat misschien ook, omdat hij in haar ogen te licht was.

Guul als klein meisje met rechts haar moeder Esther Plug, op een Engelse tank bij de bevrijding achter de boerderij van Huizing aan de Berg

Meteen na de bevrijding sloot mijn vader zich in Eindhoven aan bij de Royal Air Force (RAF). Hij werd gelegerd in Ukkel in België en trok als tolk Duits-Engels met Britse troepen Duitsland binnen, waar hij in een speciale brigade terecht kwam die jacht maakte op hoge nazi's.

Na de oorlog keerde hij in het uniform van de RAF terug in Amsterdam, om te ontdekken dat niemand van zijn familie de oorlog had overleefd. Zijn beide ouders stierven in Auschwitz: zijn vader werd 52 en zijn moeder 42 jaar oud. Het pasfotootje van zijn moeder droeg hij nog altijd bij zich, maar het was gekreukt. Later hebben mijn ouders daar een grote afdruk van laten maken, want het was de enige foto die van haar bewaard bleef.

Mijn vader trouwde met Paula Joachimsthal (1925) met wie hij twee kinderen kreeg, Alfred (1954) en Betty (1965).

Dominee Plug werd overgeplaatst naar Egmond aan den Hoef, waar wij hem en zijn vrouw jaarlijks bezochten. Na hun dood nam mijn vader uit de inboedel het schilderij⁷ over van de zee, waar hij tijdens zijn onderduik zo vaak naar had zitten kijken. Bij nader inzien vond hij het

Trouwdag 1950

toch niet zo mooi en hing het niet op. Het schilderij is nog steeds in bezit van mijn moeder.

Het zeegezicht 'Mare Adriatico nummer 4'
van Peter van den Braken

Er zitten veel hiaten in de onderduikgeschiedenis van mijn vader. Mijn moeder zegt daarover: "Al die Joodse onderduikers vertelden na de oorlog niets. Je vader ook niet. Ze moesten door met hun leven."

Mijn vader overleed in 1988, 66 jaar oud. We begroeven hem niet in Amsterdam maar in de duinen, want zoals hij zelf op zijn ziekbed aangaf: hij wilde uitzicht op zee. ■

Jaap en Paula van Cleef, 1985

Noten:

- ¹ M.Bril *Razzia*. de Volkskrant. 13 november 2007.
- ² Peter van Overbruggen en Jos Thielemans. *Van domineeshuis tot Van Goghuis (1764-2014). 250 jaar pastorie Nuenen en haar bewoners*. Tweede herziene druk. 2016.
- ³ Alfred van Cleef vertelde zijn verhaal na de presentatie van de tweede druk van *Van Domineeshuis tot Van Goghuis. 250 pastorie Nuenen en haar bewoners*, die plaatsvond op 29 september 2016 in Kerkelijk Centrum De Regenboog van de Protestantse Gemeente Nuenen.
Alfred van Cleef is freelance journalist en schrijver. Hij publiceert onder meer in NRC Handelsblad en Vrij Nederland en maakte radiodocumentaires en (live)reportages voor de VPRO, VARA, KRO en NOS. Zijn werkteerren zoekt hij vooral in het buitenland. In de jaren negentig van de vorige eeuw was hij algemeen verslaggever bij NRC Handelsblad waar hij achtergrondreportages schreef, maar vooral fungeerde als reizend buitenlandreporter. Zo maakte hij van 1992 tot 1996 vanuit Bosnië-Herzegovina, Servië en Kroatië reportages over de Balkanoorlogen.
Als schrijver debuteerde Alfred van Cleef met *De verloren wereld van de familie Berberović* (1994). Daarna volgden *Het verdwaalde eiland* (1999), *Verlangen* (2004), *De verborgen ordening* (2010) en *Verloren wereld* (2014). Behalve in Nederland verschenen zijn boeken in Duitsland en de Verenigde Staten.
- ⁴ Henk E. Pelser schreef een boek over zijn verzetswerk onder de titel *Vluchtweg Zwitserland. Verhalen uit een ondergronds verleden*. 1996. Als student medicijnen kwam hij in de oorlog in het verzet en bracht Joden naar onbezet Frankrijk en Zwitserland. Tevens werkte Pelser voor het toen illegale blad Parool. In april 1943 werd hij in Amsterdam gearresteerd en verbleef tot de bevrijding in het krijtsgevangenenkamp Muhlberg.
- ⁵ Ds. Engelbert (*Hans*) Plug (1895-1970) en Esther Plug-Tjebbes (1905-circa 1978) hadden één kind: Guliana (1933-2007), die op jonge leeftijd naar Amerika emigreerde en daar twee kinderen kreeg: Larry en Meg.
- ⁶ Paula van Cleef-Joachimsthal, de moeder van Alfred, vertelde desgevraagd aan haar zoon Alfred dat haar man Jaap meerdere keren vanuit een onderduikadres heeft moeten vluchten. Ze gelooft niet dat haar man aan Smit gezegd zou hebben dat hij zich zou aangeven. Dat zat volgens haar absoluut niet in zijn aard. Hij deed vanaf het eerste moment dat hij werd opgepakt juist alles om uit handen van zijn vervolgers te blijven. Misschien was hij bang als een hert dat wordt opgejaagd, maar hij volgde wel zijn instinct om te overleven. Mogelijk heeft Martin Bril iets verkeerd geïnterpreteerd of heeft Smit het zich niet goed herinnerd.
- ⁷ Het betreft een zeegezicht, getiteld *Mare Adriatico nummer 4* van Petrus (Peter) Antonius van den Braken (1896 Eindhoven 1979), bekend als autodidactisch kunstschilder. Jan en zoon Anton Kruysen zijn voor zijn artistieke vorming stimulerend geweest. Na een succesvolle expositie te Scheveningen in 1922 begint hij naam te maken in binnen- en buitenland. Ondanks zijn reizend bestaan is hij Brabander gebleven, verknocht aan zijn geboortegrond. Deze *schilderijenboetseerder* wil in zijn landschappen en stillevens een karakteristieke stemming, een authentieke Brabantse sfeer oproepen.